

TISZÁNTÚL

ELŐFIZETÉSI ÁRA
A kiadóhivatalban átvéve:
Egész évre 10 k.
Negyedévre 3 ..
Helyben hához hordva:
Egész évre 20 kor.
Negyedévre 5 ..
Vidékre postán szállítva:
Egész évre 24 kor
Negyedévre 6 ..
Egyes szám ára 8 fillér.

*Politikai
napilap*

Megjelenik minden nap, ahétfő és
ünnap utáni napok kivételével.
Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Nagyvárad, Szilágyi Dezső-u. 6.
A szerkesztőség kéziratok vissza-
adására vagy megőrzésére nem
vállalkozik.
Előfizetések és hirdetések a kiadó-
hivatalhoz intézendők.

XX. évfolyam 193. szám. Nagyvárad. Szombat, 1914 augusztus 22.

Gróf Széchényi Miklós a pápa haláláról.

A megyéspüspök a pápa halála alkal-
mából a következő körlevelet adta ki:
Az egymásra torló események közt,
melyek lelki nyugalmunkat hetek óta za-
varják s a békével együtt vagyunkat
és vérünket emésztik; mikor a békének
napról-napra kevesebb a pártolója és
minden órában nagyobb embertömeg
szórja egymás ellen a halált:

X. PIUS PÁPA

az összes keresztények szerető atya,

aki a bölcs kormánya végső napjaiban
föllobbant *ignis ardens* ellen alig két
hét előtt — mint a teljes béke apostola
— eget ostromló imádságra hívta fel az
összes keresztényeket. Röviddel ezen haty-
tudalának közzététele után, 1914. aug.
20. napjának hajnalán az örök béke
országába költözött. Ez a hír amily meg-
lepő: annyira lesújtó a mai általános fel-
fordulásban, mely bénítólag hat abban is,
hogy vesztségünket mérlegelhessek.

Lelkünk visszazáll arra a forró
augusztusi napra, mikor 1903-ban a
konklave erkélyéről jelentették az egész
keresztény világnak: van pápánk és
Sarto József velencei patriarcha a pápai
trónra lépett. Az egész katolikus világ
tudta, hogy mily nehéz feladatok előtt áll
az új pápa. Es Szentséges Atyánk alig
tizenegy éves dicsőséges kormányzása
alatt megoldotta a nagy kérdéseket.

XIII. Leó pápa kívülről tette az egy-
házat nagygyá és hatalmassá; Isten vá-
rosának falait és ormait emelte magasra.

X. Piusra a belső munka várt; a lel-
keket kellett tisztává, ragyogóvá tenni;
belülről kellett az Egyházat kiépíteni. Az
isteni Gondviselés Sarto Józsefben a nép
gyermekét ültette a pápai trónra, aki is-
merte a mindennapi embert az ő bajával
és örömeivel, kísértéseiben és a kenyérért
folytatott küzdelmeiben.

XIII. Leó pápa fonséges enciklikáiban
az emberiséghez szólt, X. Pius az ember-
hez, a nagy világegyház gyermekéhez.

XIII. Leó király volt: X. Pius atya,

kit midőn a Szent-Péter-templom trónjára
lépett, nem a tenger háborgásával leike-
sedő tömeg fogadott, hanem a hívők ez-
reinek imádságos hódolata.

Szentséges Atyánknak belülről kellett
építeni Krisztus egyházát s a belső el-
lenség leverése, az egyházkormányzat egy-
szerűsítése és a hitélet föllendítése képezte
feladatát.

Mindjárt uralkodásának elején a mo-
dernizmussal az ujkori eretnekségek leg-
veszélyesebb fajával találta magát szembe,
mely a Krisztus egyházához is akart volna
tartozni, de egyuttal eldobott magától
mindent amit a korszellem fölkapott esz-
méivel ellentétesnek látott, amit a XX.
század könnyen-élő gyermekére nézve
terhesnek tartott.

A modernismus fanatikus rajongója a
modern gondolatoknak; s amily tág teret
ölel föl a modern gondolat: éppen oly
széles mederből támadja az isteni ki-
nyilatkoztatást. X. Pius pontról pontra
cáfolja *Pascendi* enciklikájában a moder-
nismus hamis tétéleit s kérlelhetlen kö-
vetkezetességgel és föltétlen bizottsággal
állítja az isteni kinyilatkoztatás korlátait a
vakmerő szabadossággal kutató emberi ész
elé: eddig és ne tovább. A modernismus
vallástalan, dacos és rideg szelleme hajó-
törést szenvedett X. Pius mélyen val-
lások bensőséges és alázatos lelkületén.

V. Sixtus óta majd minden pápa
megkísérelte, hogy az egyházkormányzatot
egyszerűsítse és rendszeresebbé tegye: de
ez senkinek sem sikerült úgy, mint X.
Piusnak. A római kuriának új rendszabá-
lyokat adott, az egyházi törvénykezést új
keretekbe állította és az egész ügymenet-
et egyszerűsítette.

A hitélet föllendítésében csodálatos
következetességgel és praktikus bizton-
sággal törekedett, hogy valóra váltsa jel-
mondatát: „mindent megújítani Krisz-
tusban.”

X. Pius áthatva attól a gondolattól,
hogy az Egyháznak és kereszténységnek,
a katolikus életnek és katolikus áhitat-

nak Krisztus a központja, nem szünt
meg hangoztatni: «legyetek keresztények,
Krisztushívők, Krisztus tanítványai, Krisz-
tus testének tagjai, egész testtel és egész
lélekkel ragaszkodjatok Krisztushoz, nem
csak ti a népek egyszerű gyermekei,
kik imádságban és zajtalan munkában
életek le élteteket, hanem azok is, kik
szocialis, karitativ, politikai és tudomá-
nyos téren álltok erőtől duzzadón a köz-
élet porondján. És hogy kezünbe adja a
leghatásosabb eszközt: szétárja a taber-
nakulum ajtait, hangosabb szóval mint
valaha hallatja Krisztus szavát: jöjjetek
hozzám mindnyájan, kik fáradtak és ter-
helve vagytok. Az áldozók seregével telik
meg a szentély, széles a világon a hívők
ezrei naponként veszik magukhoz Krisz-
tus testét s meritenek az örök élet for-
rásaiból. X. Pius az Eucharistia pápája
volt, s az oltári szentség tisztelete teszi
halhatatlanná nevét az egyháztörténe-
lemben.

A megszámlálhatatlan szent áldozás,
az oltári szentségből merített benső ke-
resztény életnek a csodálatos föllendülése
avatta X. Pius *ignis ardens* pápává, ki
égett a szeretettől, égett a vágytól «meg-
újítani mindent Krisztusban.»

Nagy tehát az anyaszentegyház vessz-
tessége, amelynek nyomasztó sulya alatt
felhívom szeretett papjaimat, hogy ezen
körlevél vétele napján az *esti rendes ha-
rangszó után minden templom harangját
félóráig huzzassák meg. Továbbá aug.
28-ig bezárólag naponként a déli Ave
Maria után negyedórán át, aug. 28-án
este is szóljon a harang. Ahol rende-
temet még idejében megkapják a lelkész
urak, vasárnap, aug. 23-án a szentbeszéd
folyamán kellő méltatással szóljanak a
hívekhez a szomorú eseményről; máskü-
lönben megfelelő módon hozzák a hívek-
nek értesére, hogy aug. 29. napján en-
geszlelő szentmisét ajánlanak fel a pápá-
ért, amit a lehető legnagyobb innepséggel
fognak végezni. — A kath. intézetek és
templomok fekete lobogót tüzzenek ki,
mely a requiemig marad az épületeken.
A tisztelendő papjaimat nem szükséges*

külön kérni, hogy szentmisékben a kereszténység közös atyjáról megemlékezzenek.

Nagy érdeke az egész világnak, különösen fontos érdeke az anyaszentegyháznak, hogy olyan utód üljön a pápai székre, aki méltó utóda lesz szent Péternek és bölcs tapintattal fogja kormányozni az egyház hajóját a háborgó tengeren. Rendületlenül bizunk Jézusban, hogy megvédi az ő egyházát: de kérni is fogjuk, hogy most különösen legyen velünk. *Ezért aug. 30. napján az Ottáriszentség kitételével legyen minden templomban szentmise a választandó pápáért.* Ahol több miséző van: a főmise pro eligendo pontifice mondandó cum commemoratione de dominica; ahol csak egy mise lesz: a vasárnapi mise mondandó cum collecta missae pro eligendo pontifice. Ezen naptól kezdve mindaddig, míg a pápaválasztás eredményéről hiteles értesítés érkezik, a konventi és plebániái mise végén a f. é. 2660. sz. a. előírt imádsághoz még a következő imát kell fűzni:

Mindenható Isten! alázattal leborulva esedezőnk Hozzád: adjon a te végtelen jószágod a római szentegyháznak pápát, ki felőlünk való épületes gondosságával előtted mindenkor kedves, néped előtt pedig üdvös kormányzásáért a Te Szent Neved dicsőségére állandóan tisztelt legyen. A mi Urunk Jézus Krisztus által. Amen.

A további rendelkezésig a mise canonjában az «una cumtamulo tuo papa nostro» kimarad; az imperatae collectae (Directorium 3. oldala) közül elhagyandó a «pro papa»; de helyette a «pro eligendo pontifice» misének az imáját kell venni.

Azok a tisztelendő lelkész urak, akik aug. 30. napján pro eligendo pontifice miséznek: a pro populo kötelező szentmisét a következő napon ajánlják fel.

R. I. P.

Nagy-Várad, 1914. augusztus 21.

MIKLÓS, püspök.

Della Volpe megállapítja a pápa halálát.

Della Volpe biboros, a szent római egyház camerlengója megérkezett Romagnából és átvette a szentszék ügyeinek vezetését. A pápa halála pillanatától fogva ő rendelkezik a Vatikánban. Helyettese msgr Passerini, a szent római egyház másodkamarása. **Érdekes, hogy XIII. Leó halála idején ugyancsak msgr Passerini volt a helyettes-camerlengo, aki akkor Oreglia bibornok, camerlengoval járt el XIII. Leó pápa halálának hivatalos megállapításánál.**

Délelőtt 10 órakor Della Volpe bibornok a svájci gárda mögött és a nemes testőrseg kíséretében, msgr Passerini helyettes-camerlengóval és az apostoli kamara klerikusai-val a gyász jeléül ibolyaszín köpenyben a pontifex halottasághoz vonult, hogy megállapítsa a halál beálltát. Az előtérben a biboros camerlengo üdvözlésére egybegyűltek az udvari méltóságok és pápai szertartási hivatalnokok. Della Volpe belépett a pápai lakosztályba és annak a szobának az ajtajához közeledett, melyben X. Pius holttestét pihent. Az ajtó be volt zárva. Sír csöndben háromszor kopogtatott camerlengo biboros az ajtón és hangos szóval szólította nevén a pápát. Majd felnyi-

tották az ajtót, a camerlengo egész kíséretével bevonult az ágyhoz lépett, melyen a holttest pihent és ezüstkalapáccsal háromszor enyhén megérintette az elhunyt homlokát, hangosan nevével szólítva őt. Az összes jelenlevők térdelve és ájtatos csendben vettek részt ezen a szertartáson. Az elhunyt pápa arca olyan volt, mint a viasz, vonásai változatlanok. Ugy látszik, mintha X. Pius békésen pihenne ágyán.

E szertartás befejezésével kihirdette a camerlengo bibornok a jelenlevőknek X. Pius halálát:

— *A pápa valósággal meghalt!*

Aztán a kamara klerikusainak kíséretében elhagyta a termet.

A pápa utolsó órái.

Róma, aug. 21. A Tribuna írja: Viktor Emánuel királyt délelőtt tizenegy óra ötven perckor, a reggeli alkalmából telefonon értesítették a pápa hogylétéről. A királyi pár nagy részvétellel érdeklődött többször a miniszterelnöknél a pápa állapotáról. A kormány részint közvetlenül, részint pedig a vatikáni tisztviselők közvetítésével szerezte be értesüléseit és minden eshetőségre megtette intézkedéseit. A szentszéki osztrák és magyar nagykövet délután két óra negyven perckor ismét a Vatikánba ment. Az államtitkári hivatal távirati úton értesítette a pápa minden rokonát, valamint Della Volpe biborost, aki Romaguába tartózkodott és aki a pápa hála után, mint a római szent egyház kamarása, az egyházi szertartásokat kell esetleg, hogy végezze, valamint Msgr Passerinit, a római szentegyház másodkamarását.

Róma, aug. 21. A Tribuna, amikor a pápa állapotában beállott rosszabbodásról szóló hírt közzétette, a következőket fűzte hozzá:

A pápa néhány nappal ezelőtt elrendelte, hogy a világ összes hívei imádkozzanak a békéért. Ma úgy látszik, hogy Isten részvettelen szíve fátyollal akarná bevonnai a haldoklónak szeméit, nehogy lássa a hiábavalóságát az oltáron felhangzó imáknak a népek tragikus végzete ellen.

Róma, aug. 21. A pápa körül tartózkodó biborosok este rövid időre szobájukba mentek pihenőre. Marchia Fava dr is hazament egy órára, de azután ismét visszatért a Vatikánba. Távollétében Amici dr, Bresannal és a pápa testvéreivel a beteg ágyánál maradt. A pápa nővérei az orvos rábeszélésére sem hagyták el egy percre sem a pápát. A szent atya reggel óta egy szót sem beszélt, de öntudatnál volt.

A pápa nővéreinek állapota aggasztó.

(Saj. tud.) Rómából jelentik: A pápa Anna nevű nővéreinek az állapota, fivérének halála óta aggasztóra fordult.

Olaszország és a Conclave.

Rómából jelentik, hogy San Giuliano külügyminiszter körtáviratot intézett az országok külügyminisztereire, amikor kijelentette, hogy Olaszország garantálja a Conclave szabadságát és a biborosokkal nagyon előzékenyen fog eljárni.

A pápa végrendelete.

Róma, aug. 21. A pápa rokonainak semmit sem hagyományozott.

Összetsége holttestét végakarata szerint nem fogják bebalzsamozni. A holttestet ma délután 5 órakor a halottasszobából a trónterembe, onnan holnap reggel a Szt. Péter székesegyház kápolnájába szállítják.

Vilmos császár részvéte.

Berlin, aug. 21. Vilmos császár Serafino Vanutelli bibornokhoz következő részvétáviratot intézte:

Kérem Eminenciádat, hogy a bibornoki kollégiumnak legőszintébb részvétem ki-

fejezését tolmácsolni sziveskedjék azon gyász felett, melyet a katolikus egyházra fejének elhalálózása hozott.

A pápa és a háboru.

Egy vatikáni személyiség, aki a pápát nemrég látta, a Giornale d' Italia-ban elmondja, hogy a pápát a háboru kitörése oly fájdalmasan érintette, hogy ez is egyik oka volt megbetegedésének. A pápa kijelentette:

— Hajdan a pápának meg volt a hatalma a háborut megakadályozni. Az a sok pap, aki tegnap még mint kolléga élt együtt Rómában, most mint ellenség volt kénytelen a különböző hadseregekbe belépni. Szívem megremeg emiatt úgy is mint katolikusként, úgy is mint pápának.

Amikor ezt mondta, könyek jelentek meg a szemében.

A pápa a halottas ágyon.

Róma, aug. 21. A pápa hálószobája rendkívül szerényen van berendezve. A kis rézág, mely damasztal van letakarva, az ablakkal szemben van. Az ágy fölött egy kis Mária-kép látható. A pápa abban a helyzetben fekszik halottas ágyán, amint elhunyt. A Szent Atya arcvonásai derültek. Ajkain mosoly ül. A gárdistákat öt órakor beengedték a pápa halotti szobájába, hogy az elhunyt Szent Atyának kezét csókolhassanak.

Hír szerint Pius pápa annak az óhajának adott kifejezést, hogy ne balzsamozzák be. A Szent Atya akaratát mindenestre szigoruan teljesíteni fogják.

A magyar kormány részvéte.

Bécs, aug. 21. Gróf Tisza István miniszterelnök felkérte gróf Berchtoldot, hogy tolmácsolja kormánya részvétét a pápa elhunytán.

A magyar bibornokok a pápaválasztáson.

A pápaválasztó konklávében megjelenni minden bibornok köteles. Azért történik a választás a pápa halála utáni tizenegyedik napon, hogy még az amerikai és ausztráliai bibornok is résztvehessen a konklávében. Csak súlyos betegség címén lehet a konklávéból elmaradni.

Ezidőszerint három magyar bibornok van: Vaszary Kolos, Csernoch János és báró Hornig Károly. Vaszary betegsége és teljes elgyengülése miatt már nem szállítható Rómába; ellenben bizonyára ott lesz Csernoch János esztergomi érsek és báró Hornig veszprémi püspök. Mindkét főpap alkalmasint már a héten utra kel, mert a mozgás miatt pár nap alatt érhetnek csak el az olasz határig.

Szertartás a pápa halálakor.

Már a 14. század végén megjelent egy könyv, mely XV. Gergely sigagliai érsek tollából megadta az utasításokat azokra a szabályokra, melyeket a pápa halála alkalmával követni kell. A legnagyobb rendeltenség és zavargás szokott régen bekövetkezni a pápa halála után. VI. Sándor pápa (1492) halála után rögtön kirabolták a szolgái és katonái összes szobáit. A Lateránt, hol a pápa lakott, oly rendszeresen kifosztogatták a pápa halála után, szerezve IX. Jánostól (898) kezdve századokon át kénytelenek voltak a pápák átok alatt megtiltani, hogy a pápai rezidenciában raboljanak.

Másik rossz szokás volt, hogy fogadtak a pápa halála napjára és órájára. XIV. Gergely pápa 1591-ben kiátkozás terhe alatt tiltotta meg ezt az illetlenséget, de azért csak tovább fogadtak.

Az egyházi államban a pápa halála után az új pápa megválasztásáig minden rend fölbomlott, a városok polgársága fölfegyverkezett s maga választotta mindenütt a főnő-

köket. Így tartott ez a XVIII. század végéig, mikor XIII. Kelemen eltöltötte.

A megállapított szabályok a pápa halálával ezek:

Az orvosok kötelesek a pápa gyóntatójával közölni, megjelölni azt a napot, melyen a pápa halálához közeledik. Joga és szokása a pápának ilyenkor kegyelmet és földolgozásokat osztogatni. XII. Ince pápa (1691) elrendelte, hogy a pápa halálos ágyán osztott kegyelmi ténykedése csak akkor érvényes, ha két, ez alkalomra megbízott bibornok bizonyítja s erősíti.

Mihelyt a pápa közel érzi magát a halálhoz, magához hivatja a bibornokokat, hitvallást tesz előttük, átadja végrendeletét, meghatározza a helyet, hová temessék, bocsnatot kér a hibáiért, szolgálát figyelmükbe ajánlja, megjelöli az egyházzal szemben általa tett kötelezettségeket, hogy utódja ezeket teljesíthesse és megjelöli a helyet, hová kincseit, ékszerit tette. Békére, barátságra inti őket s hágyarja és jónak látja, utódja választása tárgyában tanácsot ad nekik, végül megáldja s elbocsátja őket. Oldala mellett csak a gyóntató atyák, a kanonokok és házi prelátus uralkodik.

Mihelyt halála egészen közel látszik, az utolsó kenetet fölveszi a pápa. Szobájában kereszt áll, előtte két viaszgyertyával. Mihelyt halálküzdélmei megkezdődött, házi prelátusainak egyike szemé elé tartja a keresztet és ismételtén csókra nyújtja; az odahívott pönitenciáriusok az előírt halotti éneket és zsolozsmákat éneklék, míg a pápa lelke elroppen. Régebben az elhunyt pápát eltemetni két egyesületnek volt ünnepélyes joga. Egyiket a bulláról, vagy piomhaforinak hívták. Az első onnan kapta nevét, hogy a koporsót ólommal zárta le, a másikkal alapszabályszerű kötelessége volt kenyeret kiosztani. Ma napság így járnak el:

A pápa holttestét három napig a Szent Péter templomnak a szent szakramentumokról elnevezett kápolnájában közszemlére teszik. Ezután ama bibornokok jelenlétében, kiket ő nevezett ki; háromszoros koporsóban ciprusfából, olomból és közönséges fából valóba teszik, azután eltemetik az általa megjelölt helyre, ha pedig erre külön rendelkezést nem tett, a Szent Péter-templomba temetik.

A pápáért teljesítendő szent gyakorlatokat maga a bibornoki kollégium végezi. A világ legnagyobb temploma közepére nagyszerű mauzóleumot állítanak össze. Számítatlan viaszgyertya égnap a karral szemben levő kápolnában minden nap a bibornokok jelenlétében misét mondanak ünnepiesen. A népnek számos viaszgyertyát osztanak szét.

Legnagyobb az ünnepség a kilencedik napon. Ekkor egy bibornok-püspök mondja a misét, két másik bibornok, fejen a püspöki főveggel segítkezik. Mihelyt a mise véget ért, beszentelik füstölökkel és szentelt vízzel a gyászkatalfalkot.

A bibornokok a pápa halála napjától kezdve gyászt viselnek, violaszinben, nyitott karköpenyben járnak. Azok a bibornokok, kiket az elhunyt pápa nevezett ki, külön világos violaszinű szövet ruhában járnak. A prelátusok fekete ruhát viselnek. Az interregnum alatt a pápát a bibornok-kamarás helyettesíti, nagyon szigorúan körvonalozott hatáskörrel. Ő képviseli a szentszéket s mihelyt megjelenik, a svájci gárda kíséri. Tanács gyanánt három bibornokot rendelnek melléje; a bibornokok mindenik rangfokozatából egyet-egyét. Ez a tanács a konkláve kezdete után három-három naponként változik.

Mihelyt a pápa meghalt, a főkamrás birtokába veszi a palotát, melyet az államminiszter bibornok elhagy. — Régebbi időben kötelessége volt a főkamrásnak a pápa pecsétjét és halászgyűrűjét szétörni. Most ez a bibornokok első összejövetele alkalmával történik meg.

Most megszűntek természetesen azok a zavarok, melyek régebben a pápa halála után

bekövetkeztek. Mert régebben a pápa világi hatalma egyenesen személyéhez kötve s míg az új pápát meg nem választották, addig a hatalom az egyes városokra szállt. Rómában például a pápa halálát 1815 előtt a városi hatóság hirdette ki. Zugott a nagy harang s gyászosan peregtek a dobok az utcákon. Erre Róma tanácsa saját hatalma léül kinyitatta a börtönöket s az éjjeli őrszolgákhoz a vezetőket kinevezte. A követek, hatóságok és római heregek fölfegyverkeztek, mert a tömeg az államfő elhunytával zavargott, lázongott. Most természetesen mások a viszonyok, a rendet Rómában tartja a kormány fönn.

A szent gyakorlat napjai alatt a kardinálisok tíz gyűlést tartanak. Az első, melyet az egyházi szerek kamarájában tartanak, fölolvassák a konklávéra vonatkozó szabályokat és szertartási rendeleteket, melyekre esküt tesznek, egyben megjelölik a bibornokokat, kiknek a konklávé előkészíteniök kell. Eltörlik a pápa halászgyűrűjét s a pápai irodáigazgató, a levéltáros s a titkár átadják a rájuk bízott okmányokat.

A második gyűlésen a konklávé bizottságáról gondoskodnak, régebben Róma kormányzójára bízták, de szokás volt ezt a tisztet egy külföldi követre bízni, a legutóbb tartott konklávé alkalmából a francia követe viselte e tisztet, végül a gyűlésen kinevezik a prelátusokat, a kik a konklávéra felügyelnek.

A harmadik gyűlésen megválasztja a kon-

klávé a maga gyóntatóját s ezen a napon temetik el — mint föntebb már említettük — a pápát.

Negyedik napon a konklávé orvosait neveztek ki, ötödiken a borbélyt és gyógyszerészt. Hatodik napon a legfiatalabb bibornok kísorsolja a cellákat a konklávéban és a szertartásmesterek mindenik bibornoknak átadják a konklávébani belépésre jogosító okmányt. A hetedik gyűlésen és napon azok a kardinálisok, akik egy harmadik konklávistát, vagyis a szokásos két kíséren kívül a konklávéban maguk mellé harmadikat óhajtanak, előadják e kérésüket.

A nyolcadik napon két bibornokot neveznek ki, e két bibornok kötelessége ellenőrizni mindenkit, aki a konklávéba be van zárva. Az összes konklávistáknak kötelességük nevüket és hazájukat, valamint azt, hogy melyik bibornokokhoz tartoznak, vele közölni. A kilencedik napon titkos szavazással három bibornokot választanak, kiknek a konklávé előírt lezárását kell ellenőrizniök és föntartaniök. A tizedik és utolsó napon végre azok a bibornokok, a kik a diakonátus rangot nem nyerték még el, megkapják a dispencziót, vagyis az engedélyt, melynek erejével a konklávéba léphetnek. Mind eszokások és szabályok XII. Kelemen pápának 1722. október 24-én kelt szabályzatában gyökereznek.

Most már aztán megkezdheti működését a konklávé.

A világháború.

A háborúnak legjelentősebb híre, hogy a németek bevették Belgium fővárosát: Brüsszelt. Közlebbi részletek hiányoznak, a hivatalos távirat magát a tényt közli, hogy a német csapatok bevonultak Brüsszelbe. Ez az óriási fontosságú siker azt jelenti, hogy a német csapatok Belgiumot teljesen hatalmukba kerítették. Ez eddig a háborúnak legjelentősebb hadi eseménye.

Mindinkább kezd kialakulni a balkán hármasszövetség: Törökország, Románia és Bulgária szövetsége, mely államok csatlakozása feltétlenül biztosítaná Oroszország teljes leveretését.

Hireink következők:

A német hadsereg bevonult Brüsszelbe.

Berlin, aug. 21. (Hivatalos.) A Wolff ügynökség jelenti, hogy a német csapatok ma bevonultak Brüsszelbe.

Bethmann-Hollweg és Jagow a főhadiszálláson.

Berlin, aug. 21. Vilmos császárt elkísérte a főhadiszállásra Bethmann-Hollweg birodalmi kancellár és Jagow államtitkár is.

A török-bolgár egyezség.

Sinaja, aug. 21. Itt időző diplomaták leghatározottabban megerősítik, hogy Törökország és Bulgária teljesen megegyeztek minden kérdésben, s hogy e megegyezés a monarchia és Németország intencióit teljesen fedi.

Meddig tart a háború?

Egy katonai hivatal egyik előkelő polgári tagja következőkben közölte a katonai körök véleményét a háború valószínű tartamáról:

Reméljük — mondta — hogy novemberben valamennyien otthon leszünk. Kétségtelenül Oroszország bírja legtovább

az ellenállást. Ha novemberig nem készülünk el vele, elsáncoljuk magunkat és megvárjuk a tavaszt. Arra, hogy a tél Oroszország hósvatagjain érjen utól bennünket, hiába számítanak.

Remény, amely esetleg valóra is válhat.

Garros halálos bukása.

Berlin, aug. 21. Garros, a világhírű pilóta, miközben egy német léghajót üldözött, lebukott gépével Tounál és szörnyet halt.

Olaszország és a világháború.

Berlin, aug. 21. Egész Európa feszült érdeklődéssel várja, hogy Olaszország álláspontja a jövőben milyen irányban és milyen határig fog eltolódni. Különös érdeklődést keltett a berlini orosz nagykövet, Riccardo Bollati római útja, amely minden valószínűség szerint érdekes eredményekkel fog járni: Az olasz nagykövetségben a követe elutazása előtt az alábbi érdekes információkat adják:

— A legerélyesebben vissza kell utasítani egyes lapoknak azt az állítását, mintha Olaszországot az a körülmény készítette volna a semlegesség kimondására, hogy Franciaországgal még a marokkói krízis idejéből, vagy azóta keletkezett megállapodása lenne. Olaszországnak nincsenek Franciaországgal szemben további kötelezettségei. Olaszország expanziós politikáját a tripoliszi vállalkozás elterelte az Adria mellől Északafrikába és a monarchia és Olaszország egykor lehetséges volt konfliktusa teljesen kifejlődött a valószínűségek sorából. Ennek az üdvös eredménye már a legutóbbi balkáni krízis idején is mutatkozott, amikor a hármasszövetség ideális egyetértésben kezelte a szerb és albán kérdést. Olaszország hű a hármasszövetséghez, mert helyzetének biztonságát eddig a hármasszövetség adta meg. Kétségtelen az is, hogy Olaszország politikáját egy francia-olasz megállapodás nem befolyásolhatja, ilyen megállapodás egyáltalában nincs is.

Ujabb orosz hazugság.

Bukarest, aug. 21. (Hivatalos.) Itt elterjedt hír szerint, egy újságíró azt jelentette lapjának, hogy jól informált helyről arról értesült, hogy Oroszország erős csapatokat von össze Besszarábia határán. Ebből látszik, hogy a cár Romániának sem mondott igazat, amikor kijelentette, hogy nem fog Románia határán csapatokat összevonni.

A román hadsereg készen áll bárminő Oroszországtól jövő megselepetésre.

Győzelem az Oroszokon.

Lemberg, aug. 21. (Hivatalos.) Stojanovból jelentik, hogy ott két kozák szotnya augusztus 14-én átlépte a határt. Az Osztrák-Magyar határőrség rövid harc után lefegyverezte az oroszokat.

A fegyverátadás közben egy orosz őrnagy főbelötte magát.

Nincs angol segítség Belgium részére.

Bécs, aug. 21. (Hiv. táv.) A Correspondenz Bureau éjjeli jelentése: A külföldi lapoknak az a híresztelése, hogy Belgiumban egy angol hadtest a belga csapatok segítségére áll, mint feltétlenül megbízható helyen megállapítják — teljesen valótlan. Angol csapatok mindaddig nem léptek belga földre.

A francia sajtó és a háború.

Budapest, aug. 21. (Hiv. táv.) A francia lapok csendesek lettek.

A párisi sajtó teljesen felhagyott azzal a neveléses taktikával, hogy nem létező francia győzelmekkel és német vereségekkel áltassa a közönséget.

Franciaország nem meri közölni a veszteség kimutatását.

Budapest, aug. 21. (Hivatalos.) Bécsi illetékes körök értesülése szerint a francia hadvezetőség teljesen letett arról, hogy a veszteség kimutatásokat közöljön és közölni tette, hogy aki a veszteségek iránt érdeklődik, forduljon az illetékes hatóságokhoz.

Páris — forradalom előtt áll.

A párisi munkásság forradalmi hangulata egyre növekszik.

A francia vezetőkörök számolva a forradalom eshetőségeivel igen nagy haderőt kötöttek le a francia fővárosban és annak környékén.

A Balkán Oroszország ellen.

Bécs, aug. 21. (Hivatalos.) A „Reichspost“ jelenti: Talaat bey tárgyalásai Szófiában eredménnyel jártak.

Megállapodás történt, hogy Románia és Bulgária együttesen védekezik, ha megtámadják, de a neutralitás abszolút elhagyása nincs benne a megállapodásban.

A megállapodás csak a főbb pontokra nézve jött létre. A többi pontra nézve csak akkor állapodnak meg, ha Talaat bey visszatér Romániából.

BEÖTHY ATILLA.

Tegnap reggelre virradón mély gyász érte a Beöthy családot. Mint őszinte részvétellel értesülünk a Beöthy család nestora Beöthy Atilla tegnap éjjel 1 órakor hosszas betegség után meghalt életének 74-ik évében.

Az elhunyt egyike volt Biharvármegye legtekintélyesebb urainak, aki általános szeretetnek és tiszteletnek örvendett élete utolsó napjáiig. Halála tegnap reggel jutott köz tudomásra és mindenfelé mély részvételt keltett.

Beöthy Atilla Henciadán született édesatyja Beöthy Kálmán Nagyváradon végeztette vele tanulmányait, majd ezek befejezése után nagykiterjedésű birtokainak kezelését vette át és gazdálkodott 1867-ig. Gazdálkodása alatt, mint Biharvármegye egyik legtekintélyesebb földbirtokosa azok között volt, akik megalakították a Biharvármegyei Gazdasági Egyesületet, ahol a fontos gazdasági kérdések mellett igen sok politikai dolgot is tárgyaltak meg annak idején.

A nemzeti kiegyezés után, a vármegye közalkalmazottjaira elfogadta az élesdi kerület főszolgabírói állását, amit viselt is 1871-ig. Emellett azonban vezette gazdaságait is és igaz nagy érdemeket szerzett a régi szabadelvű pártban, melynek az élesdi járásban elnöke is volt.

1871-ben testvérét Beöthy Andort tudvalevőleg Biharvármegye alispánjává választották, amikor Beöthy Atilla kijelentette, hogy most már az ő állása összeférhetetlen és a vármegye minden kapacitálása dacára sem tudták rávenni, hogy megtartsa tovább is a szolgabírói állást.

A hivatalt ezután ismét a gazdálkodással cserélte fel és vezette is azt a mult év végéig. Közben Élesden az ő kezdeményezésére megalakították a Bihar Körösvölgyi Takarékpénztárt, mely Beöthy Atillát elnökül választotta meg. Ezt a tisztséget halála napjáiig megtartotta.

Mint virilis, tagja volt Biharvármegye törvényhatóságának, melyben mint több albizottságnak is a tagja, vezető szerepet játszott. A szabadelvű párt megszűnte után a nemzeti munkapártban foglalta el az élesdi kerület elnöki tisztségét.

A mult év végén gyengélkedett az öreg ur és nem akarta tovább folytatni a nagyon terhes gazdálkodást. Ezért nagy kiterjedésű birtokait eladta s csendes nyugalomba vonult vissza egyetlen gyermekéhez Baranyi Gábornéhoz, ahol őszinte gyermeki szeretettel övezték és ápelták a legjobb apát élete alkonyán.

Dacára annak, hogy szervezetét gyilkos betegség támadta meg, soha sem hagyta el magát. Még néhány héttel ezelőtt is Nagyváradon járt és meglátogatta testvérét, Balázsházy Bertalannét.

Csütörtökön este már annyira rosszul volt az öreg ur, hogy felvette az utolsó kenetet. Éjjel 1 órakor hozzátartozói környezetében csendesen elaludt.

Haláláról azonnal táviratilag értesítették testvéreit, öccsét Beöthy Lászlót és rokonait. Az elhunyt temetése vasárnap délután lesz. Vedresábrányból a beszentelés után Örvéndre szállítják a koporsót, ahol délután 3 órakor lesz a temetés a családi sírkertben. A végtisztességen küldöttségileg jelenik meg

a vármegye tisztikara, a központi és élesdi járások közönsége. A vármegye koszorút fog elhelyezni az elhunyt sírjára.

Sabác ostromából Nagyváradra.

Az első sebesült. Hogy veszett el Sabác?

Bachmann Fülöp mérnök, a Berettyószabályozás főosztályvezetője, tartalékos zászlós tegnap érkezett meg Nagyváradra. A fiatal ember Sabác ostromából jött. Vállán és a lábán megsebesült és hazaszállították a szülei kálvária utcai lakására. Munkatársunknak a következő érdekes részleteket beszélte el Sabác bevételéről.

— Augusztus 14-én hajnali három órakor kezdtük meg Klenák községnél az átkelést. A szerbek óriási golyózáporral fogadtak bennünket, de gyalázatos rosszul lőnek. Amíg a pontonokon mentünk, egy sebesülés sem történt.

— Az egész divíziót József főherceg vezette. Szín magyar fiukból áll ez a divízió. Reggel 9 órakor kezdődött meg a tulajdonképeni ütközet, amikor egymás hátára mászva elfoglaltunk egy meredek sziklafalat. Kégl százados ölte meg az első szerbet. A kardjával ketté hasította. Én dél előtt 11 órakor kerültem tűzbe és este 7 órakor sebesültem meg. Vezényelés közben kaptam egy lösebet a vállamba. Csuszva közelítettem meg a Vörös-Kereszteseket, akik Ujvidékre szállítottak Chotek grófné kastélyába. A sebesültek itt fejedelmi ellátásban részesültek.

— József főherceg ütközet közben is lelkesítő beszédet tartott úgy, hogy a fiuk viccelve mentek a borzalmas tűzbe.

A sebesült arca kipirult a lelkesedéstől és így végezte szavait:

— Alig várom, hogy újra ott lehessenek

Katonáinkért.

A hadbavonult katonák családjainak segélyezése.

A városházán napról napra százával jelennek meg a bevonult katonák itthon maradt családjai, hogy a társadalom adományából összegyűlt segélyösszegekből részesüljenek.

Szivfacsaró jelenetek egymást váltják a segélyek kiosztásánál. Egyik-másik családban 4-5 gyermekkel egy fillér nélkül nyomorog az elvonult katona felesége.

Juricskay Barna tb. tanácsnok igyekszik segíteni a szegény családokon, de csak takarékosan járhat el, mert az eddig begyűlt adományok nagy része már elfogyott, az újabb adományok pedig gyérebben folynak be.

Csütörtökig bezárólag kiosztottak 5500 korona készpénzt, lisztet 550 drb. utalványra 2526 korona, burgonyát 290 utalványra 1859 kilót, tejet tíz napra, napi 508 litert és külön 1 napra 600 litert.

A segélyre jelentkezők 1741-en, segélyben részesült 1283. A kiosztott lisztből egyre átlag 4 és fél kiló, a burgonyából 6-3 kiló esett.

A városházán ujabban a következő adományok folytak be: Kurländer és Ullmann-é 200, dr Spitzer Márton 50, a Nagyvárad utján Középegy Kálmáné 20, Szabó Sándor 5, Oppenheim Mór 10, a Pannonia étteremben székelő iparos asztaltársaság 50, a katolikus népszövetségi hitelszövetkezet 50, a magyar kir. posta-és távirat igazgatóság III-ik ügyosztály 10, Laszky Armin és neje 50, a Nagyvárad utján Friedmann József persely gyűjtése Remeten 14 68, és Danse Annus és Alföldi Mariska 20, Hlatky Endre főispán ur Óméltósága a katonanap gyűjtésének eredménye címén 1610 20, az Emilia gőzmalom részvénytársaság 250, az Emilia gőzmalom részvénytársaság alkalmazottainak gyűjtése: Horváth Ferenc 10, Nagy Károly 2, Szücs József 1, Nagy Sándor 1, Nagy József 1, Lázár Gyula 10, Oláh Lajos 1, Szarvashegyi Pál 1, Simon Lajos 1, Bress József 1, Fejér József 1, Gácsi Imre 1, Szőke Tógyer —40, ifj. Szőke Tógyer —40, Tóth Imre 1, Retteg Ignác 1, Mezei Pál —50, Sente Mihály 1, Orbán Sándor —40, Marsovszky Imre 1, Simon A. 2, Koszoru megváltásból visszamaradt 5 38, Bogyó Tógyer 1, Garzó Lajos 1, Dáskál Ferenc 1, Sipeki Pál 1, Birizdi Mihály 1, Szabó Józsefné 1, Inczédi Nina —40, Ragozsán Julius —20, Boros Maris —20, London Károly 1, Vas Adolf 5, Tóth Adam 1, Beck Árpád 3, Dobi Bálint —40, Szántó István —60, Demján István 2, Nagy László —60, Vidorné 2, Guttmann 1, Ölbaum 2, Oppenheim 1, Borbély —50, Bohák András —50, Rozenberg 1, összesen 72 48. Popovici Vazul g. kel. lelkes gyűjtése egyháza hívei között: Mangra Vazul 10, Popovici Vazul 10, dr Lázár Aurél 10, Mihálovits János 10, Diamandi József 10, dr Zigre Miklós 5, Szilágyi Tivadar 5, N. N. 5, Zigre Miklós 4, Suciú Silvius 3, öz. Koszta Jánosné 4, Tulbure György 2, Papp György 2, dr A. O. 2, Drogueszku I. 2, Papp János 2, Vulkán Aurélia 2, dr Gerlán Gábor 2, Atyim Péter 2, Vajna nővérek 2, öz. Boi Imréné 2, dr Rokszin Gy. 2, Pavlovits József 2, Komanciu János 2, Holbán Tódor 2, N. N. 1, N. N. 1, N. N. 1, Balogh Mihály 1, dr Prod Anovits 1, Balogh Pál 1, Mudura György 1, Bács János 1, öz. Nagy Jánosné 1, Banuta Demeter 1, P. T. —50, Papp Mihály —40, N. N. —20, Farkas L. —30, dr Regmann Miklós 5, összesen 120 40. Tóth Gyula vízműtelepi főgépész gyűjtése: Tóth Gyula 10, Szénási Gyula 5, Tarsoly Imre 5, Urbán Ede 5, Cihoneki József 3, Ari István 3, összesen 31. Tomási János gyűjtése: Mauz Sámuel 1, Aberie Hermin 1, Kovács Andrásné 1, öz. Kauzlerne 1, Tichy Gyuláné 1, Andaházy Jenőné 1, I. I. 1, Szilágyi Gézané 1, Jedlovskyné —60, Novák Kálmán —40, N. N. —20, Banesik Sándorné —60, Klemisz Gyuláné 1, N. N. —60, N. N. —20, Kwursfeld F. 1, N. N. —60, Barabás István —80, Theisz János —30, Molnár Ferenc —30, Nagy Rózi 2, Dudás Kálmán 2, Farkas Józsefné 1, Tóth Sándorné —40, N. N. —40, Gergely 1, Hambán Ede —50, N. N. —40, öz. Holvéd Vilmosné 2, F. L. 1, Máthé István 1, Gyulinkovits Emilné 2, N. N. 1, Zsolnai Péter 5, Debreceni Lajos 2, Láng I. né —30 Krám Madárné —50, Zachariás Endréné —50, öz. Zachariás Endréné —50, Slich Jánosné 1, öz. B. Mihályné 1, Kis Benedekné —40, N. N. —50, Sz. né 20, Farkas József 1, Vida Józsefné —30, Zemann Jánosné —40, N. N. —40 Tonk Emilné 1, Istok Zoltán 1, összesen 46 kor. 90 fillér.

A nagyvárad urinók Mária kongregációja tegnap tartott ülésén megállapították azokat a módokat, amelyekkel részt vesznek a háború folytán megindult különféle segélyezési akcióban. Elhatározták ez alkalommal, hogy 100 koronát juttatnak a sebesültek részére készítenő ruhaneműikre.

Ezenkívül gyűjtés is indult meg, a következő eredménnyel: Nagyvárad urinók

kongregációjának gyűjtése 100 K, Escherolles Sándorné szül. Ránffy Ilona 100, Bige Ilona gyűjtése 15, Egy karika gyűrű 10, N. N. 4, N. N. 2, Vuetskies Julia gyűjtése: Többen 20, Bundala kanonok 20, Grócz Béla kanonok eme szavakkal: Lori néni nem talált rongyos ruhát, de én találtam egy rongyos bankót nemes célokra 20 kor., összesen: 291 korona.

A Vörös-Kereszt fehérmű javító osztálya mindazoknak, kik eddig viseltes fehérműt, új fehérműhöz valókat, vagy ezek helyett pénzt adtak, ezután mond hálás köszönetet és kéri a t. közönség további pártfogását.

Pekanovits Imre a hadbavonultakért.

Pekanovits Imre a Sebes-Körös társulat nyugalmazott igazgató főmérnöke az általános mozgósítás alkalmából nyugdíjából 315 koronát adott át Hlatky Endre főispánnak, mint a Sebes-Körös társulat elnökének, azzal a kéréssel, hogy abból 120 koronát a harcra ment társulati alkalmazottak segélyezésére, 195 koronát pedig a Sebes-Körös területén lakó bevonultak arra szoruló hozzátartozóinak segélyezésére fordítson. Felajánlotta továbbá a magy. kir. honvédelmi miniszternek személyes szolgálatait a háború tartamára s ezenkívül a Nagyvárad közelében fekvő berekbőszörményi birtokán az urasági lakást és az összes gazdasági s egyéb épületeket sebesültek, esetleg hadifoglyok elhelyezésére. A mennyiben e hazafias ajánlatát a honvédelmi ministerium nem kívánna ellenszolgáltatás nélkül igénybe venni, az ezért nyújtandó összeget a Sebes-Körös társulati ártérbirtokosok szegény hozzátartozóinak segélyezésére kérte fordítani.

Az Ófelsége születése napján rendezett hazafias ünnepségre, a hadba mentek családjai javára utólagosan felülfizettek: öz. dr Persz Adolfné 1, öz. Györgyné 1, Diósy Lajosné 10, Vámos Ilonka 5. Együtt 17 kor. Ezekkel az ünnepség összesen 479 32, jövedelmezett a hazafias jótékony célra.

Legujabb táviratok.

Óriási német győzelem a franciák felett.

Berlin, aug. 21. A nagy vezérkar közli: **Az összes német törzsekből összesített csapataink a bajor trónörökös vezetése alatt tegnap Mets és a Vogesek között lefolyt csatákban nagy diadalt arattak. A Lotharingiában nagy erővel előnyomuló ellenséget visszaverték és súlyos veszteséget okoztak neki. Több ezer foglyot ejtettek és számos ágyút zsákmányoltak. A harc összes részleteit nem lehet jelezni, mert a harctér sokkal nagyobb, mint a melyen az 1870-1871-iki harcok mozogtak. Csapatunk leikesítve az előnyomulástól üldözik az ellenséget és a harc még ma is folyik.**

Oroszok veresége a galíciai határon.

Bécs, aug. 21. Lasoczky gróf képviselő megjelent a lengyel szokolista egyenruhájában a Reichspost szerkesztőségében, ahol hirt adott az oroszokkal folytatott határesztározásokról. Az oroszokat számbeli tulsúlyuk dacára visszavetették. Radoviszte városa előtt 2000 kozákokat gyalogsággal és géppuskákkal együtt szokolisták által támogatott csapataink nagy vereségekkel megfutamtották.

Török-Román-Bolgár szerződés.

Reichspost jelenti Bukarestből: Románia és Törökország között megegyezés létesült közös deffenziva tárgyában egy nagy hatalom támadásával szemben. Károly király a német császárnak kéziratot küldött, melynek tartalma a két Hohenzollern uralkodóház közötti barátságot juttatja kifejezésre. Ugyancsak a Reichspost sofiai jelentése szerint a bolgár kormány tárgyalásai Tallaát bey-el teljes megállapodásra vezettek.

Forradalom a Kaukázusban.

Bécs, aug. 21. Súd Slavische Correspondenz konstantinápolyi jelentése szerint Kaukázusban a forradalom Oroszország ellen teljes erővel kitört. Napok óta véres harcok folynak forradalmárok és orosz csapatok között.

Olasz partok blokád alatt.

Fiuméből jelentik a Pester Loydnak: a révkapitányság közhírré, teszi hogy Olaszország a messinai tengerszorosot teljesen elzárta, úgy hogy sem hadi, sem kereskedelmi hajók nem járhatnak át rajta. Egyelőre csak a parti hajózás van megengedve Messina Villa Sancti Giovanni között.

Szapáry gróf autó szerencsétlensége.

Budapest, aug. 21. (Tudósítók cenzurázott távirata.) Makó, Kiszombor és Nagyszentmiklós között Kállay Tamás képviselő, tartalékos hadnagy az automobilosztálynál és gróf Szapáry István önkéntes, az autó pneumatikájának kipukkanása következtében felborultak. **Gróf Szapáry és a sofför szörnyet haltak.** A holttesteket Kiszomborba vitték Rónay Jenő képviselő kastélyába.

..HIREK..

Szent István napja.

A Szent István napi nagy ünnepségek, arcán a mai komoly idők kezének simítása látszott, érzett meg a fővárosban és a vidéken egyaránt. Talán pompában, parádeban megfogytakozott a nap, mert megnehezedett az idők járása felettünk, de növekedett lélekben és mélységben.

Nagyváradon a székesegyházban volt ünnepi isteni tisztelet, szent mise és prédikáció. Az istentiszteleten Nagyvárad és Biharvármegye, valamint a helyőrség Hlatky Endre és Miskolczy Ferenc főispánokkal s Csanády Ákos altábornagygyal.

A szent misét maga gróf Széchenyi Miklós megyéspüspök celebrálta fényes segédlettel.

Evangéliumkor Brém Lőrinc püspöki titkár mondott magasan szárnyaló, ugy a mostani komoly időkhez, mint általában az ünnep jelentőségéhez méltó szent beszédet. A hazaszeretet szent erényét dicsőítette lélekbe hívó szavakkal s Krisztus hazaszeretetének isteni fonségét magasztalta, állította a hallgatók szeme elé. Majd a mára tért át; a ma harcaira, melyeket nem akarunk, de kitérni előle még kevésbé fogunk, mely most százszoros mélységű hazaszeretetet kíván. Mert mérhetetlen kincseink forognak benne kockán. A hazáért s a királyért mondott gyönyörű fohászkozással zárta szavait.